

In rapport sco mussament ch'ins sto agir

Il postulat pretenda in'analisa dal talian e dal rumantsch

CUN SILVA SEMADENI HA DISCURRÌ
CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Passa sessanta cusseglers naziunals sustegnan il postulat «Allegra, il rumantsch ed il talian duain viver!» La socialdemocrata Silva Semadeni ha inoltrà ier l'intervenziun che pretenda in rapport davart las duas linguas minoritaras.**

Il titel da Voss postulat tuna positiv, tuna entusiastic?

Silva Semadeni: Quai è la finamira. I stat gea scrit en la constituziun ed en la lescha da las linguas: Nus vulain esser in stadi quadriling e nus vulain mantegnair nossas quatter linguas naziunals. I ma para che quai sa chapeschia da sazez.

La raschun per Voss postulat è la situaziun nauscha da las linguas pitschmas.

Gea, jau hai l'impressiun ch'il rumantsch saja fermamain sut squitsch. Nus sustegnain la lingua dapi onns. La situaziun na daventa però betg meglra. Jau hai discurrì cun exponents da la Rumantschia che vesan ils privels, per exempel cun *Martin Bundi* che adomescha en ses cudesch «Zur Situation des Rätoromanischen in Graubünden».

Tge èn ils privels?

Jau hai numnà dus elements en mes postulat. In element è che las fusiuns mettan sut squitsch il rumantsch. I duvrass in engaschi bler pli grond sche vischnancas tudestgas e rumantschas fusiunan. Quai ch'il chantun pretenda ma para en sazez bun. Ma i sto era vegnir mess enturn en la pratica ed i sto vegnir controllà.

Cussegliera naziunala Silva Semadeni.

FOTO M. HARTMANN

Tge pretaisas fa pia il chantun?

Tar la fusiun da vischnancas tudestgas e rumantschas pretenda il chantun che las duas lingus sajan linguas uffizialas. Ma el pretenda era che naging vegnia dischavantià u excluda da la participaziun politica perquai ch'el appartegna ad ina da las duas linguas.

Teoreticamain tuna quai gea bain?

Ma quai signifitga normalmain: Sch'insatgi na chapescha per exempel betg rumantsch en ina radunanza communal, vegn discurrì tudestg. Ils blers che vegnan ad abitar en ina vischnanca rumantscha n'emprendan gea betg la lingua e pon pretender ch'ins discurren tudestg en la radunanza, ils Rumantschs èn gea bilings. Il chantun pretenda era ch'i saja da francar mesiras adattadas en la constituziun u en ina lescha commu-

nala. Quai è dentant plitost facultativ. Tenor mai fissi l'incumbensa da la Lia Rumantscha d'esser preschenta pli ferm tar tals problems.

Las mesiras existan pia mo sin palpi-ri?

Jau ves che la populaziun è pronta da renunziar. Ils Rumantschs duvrassan tenor mai dapli curaschi per defender la lingua. Ma ins na sa gea gnanc exact co che la situaziun sa preschenta. Nus n'avain gnanca pli la dumbraziun dal pievel. Ins di che la populaziun rumantscha saja stabila. Però? Jau less vesair las cifras. In auter element è la depopulaziun da las vischnancas e l'immigraziun dals Rumantschs en centers regiunals sco per exempel a Glion, a Cuira u giu la Bassa. Tenor mai stuess ins promover era là ils Rumantschs, er ordaifer ses terriori.

Vus s'engaschais cun il postulat era per il talian. Tge èn ils problems dal talian?

Il talian ha ina posiziun marginala, er en il Grischun. I na vegn betg fatg avunda per promover la lingua. Insumma en tut la Svizra. Nus stuessan procurar che las linguas minoritaras vegnian pli fermas dapertut nua ch'i dat gruppas che discurren u che vulan emperder talian u rumantsch, per exempel en centers regiunals u en las citads grondas. En quest senn hai jau gia fatg ina moziun per scolas bilinguas en citads da la Svizra tudestga e romanda. La moziun è vegnida acceptada. Uss vesan ins lura sch'il cussegl federal interprenda insatge.

Tgi nizzegia in rapport?

Sin basa d'ina tala bilantscha vesan ins co ch'i stat: Tge capita cun il rumantsch? È il talian propi marginal? Stagnescha la lingua? Era la posiziun dal talian n'è betg ferma. Nus la lain rinforzar. Ma èn las mesiras ch'ins prenda propi bunas per meglierar la situaziun?

Duess il rapport mo analizar?

Gea, il rapport sto far be quai. Pertge suenter ston la confederaziun, il chantun, las vischnancas e las organisaziuns sco la Lia Rumantscha u la Pro Grigioni trair las conclusiuns. Jau less rinforzar quels che s'engaschan per las linguas. Il rapport mussa tge effects ch'ils instruments da promoziun fan. Jau sun segira ch'i dat fitg buns instruments. Ma era da quels che n'èn betg sufficientes e ch'ins stuess rinforzar. E cunzunt: En centers regiunals sco per exempel a Glion u en las citads, là duvrassi novs instruments.

Il rapport vala pia sco mussament.

Exact, ins ha insatge enta maun per mussar ch'ins sto far dapli. Pertge i dat magari dispartas co che la situaziun sa preschenta propi. Sch'ins posseda in'analisa concreta avain nus insatge enta maun per mussar ch'ins sto ir vivan e far dapli.

Vus essas da lingua taliana ed avais emperndi ladin. Pertge s'engaschais Vos per il rumantsch?

Jau chatt ch'il plurilinguissim è ina ritgezza. Jau hai emperndi rumantsch per contribuir a mantegnair la lingua. Nus stuain discurren rumantsch per al mantegnair. Er il talian è ina lingua en Svizra che na vegn betg considerata avunda. Per quests motifs sun jau co-presidenta da la gruppa parlamentara «Italianità» e commembra da la gruppa parlamentara rumantscha en la chasa federala.

La Lia Rumantscha organisescha l'emna proxima puspè ina festa cun musica e marendas per la gruppa rumantscha dal parlament. Pertge na vegn in tal postulat betg or da questa gruppa?

Las gruppas parlamentaras tschertgan da sensibilisar ils collegas en las chombras federalas. Quai è er impurtant. Jau sun uss per exempel stada tar ils collegas en il cussegl naziunal a dumandar la sutscriptiun per il postulat. I dat gronda simpatia per il rumantsch e per il talian. Ins è pront da sustegnair in'intervenziun. Las gruppas parlamentaras fan pia plitost lavur da basa. Las propostas concretas vegnan fatgas da quels ch'èn pli engaschads.

Quants cusseglers naziunals han sutscrit?

Passa sessanta parlamentararis da tut las partidas.